

Истината за принудително оттегляне на Тодор Живков от властта

Написано от Христо Христов
Сряда, 10 Ноември 2021 12:49

На 10 ноември 1989 г., преди 32 години, Пленум на ЦК на БКП приема оставката на Тодор Живков от поста генерален секретар на комунистическата партия, подадена предния ден пред тесен кръг членове на Политбюро и под зоркия поглед на тогавашния съветски посланик в София ген. Виктор Шарапов и ръководителя на представителството на КГБ в България ген. Владилен Фьодоров. 78-годишният Живков е принуден от Кремъл да се оттегли от тоталитарната власт след 33 години начело на партията и

Истината за принудително оттегляне на Тодор Живков от властта

Написано от Христо Христов
Сряда, 10 Ноември 2021 12:49

държавата, защото в Москва са решили да го заменят с друг техен верен човек – Петър Младенов, дългогодишен министър на външните работи, направил партийна кариера по времето на Живков. Руснаците го смятат за по-удобен да контролират чрез него случващото се в България в хода на опита за преустройство на затъналата в политическа и икономическа криза тоталитарна комунистическа система в страните от съветския лагер.

С Тодор Живков не се случва нищо по-различно от съдбата на неговите предшественици, стоели след 9 септември 1944 г. начело на партията – Москва ги издига във властта и ги премахва, когато сметне за удобно според нейния интерес.

През всичките изминали повече от три десетилетия от началото на края на тоталитарния комунистически режим, бяха правени немалко опити да се замъгли истината за престъпната диктатура на БКП, включително и управлението на Живков и неговите лични престъпления.

Дори се опитаха да бъдат фалшифицирани събитията около 9 и 10 ноември 1989 г. Например бившият член на БКП и член на Изпълнителното бюро на БСП по време на управлението на социалистите с кабинета Виденов в средата на 90-те години на XX век Иска Баева, професор по история в Софийския университет „Св. Климент Охридски“, си позволи да напише в учебника по история на издателство „Булвест 2000“, че на 10 ноември 1989 г. Тодор Живков бил свален от власт. Разбира се от добрите сили в БКП. Откровена манипулация, защото всеки който поне малко се е интересувал от режима при Живков знае, че всичко е било под негов контрол и никой в партията не е смее да направи нещо срещу него, камо ли да го „сваля“ от властта. Слава Богу това бе един от десетките текстове, които бяха променени в новите учебници по история за 10-ти клас през 2019 г., след като Министерството на образованието и науката ги спря заради откровените фалшификации и подмяна на истинските факти за периода 1944-1989 г.

Сайтът desebg.com разкрива малко известни подробности от събитията на 9 и 10 ноември 1989 г., свързани с принудителната оставка, която Москва изисква от Живков (знаейки откъде искат неговото оттегляне генералният секретар на БКП е и причината той да не се съпротивлява). Текстът е част от документалната книга на разследващия журналист и изследовател Христо Христов [„Тодор Живков. Биография“](#)

Написано от Христо Христов
Сряда, 10 Ноември 2021 12:49

Без съпротива срещу новия избраник на Москва

След писмото на министъра на външните работи Петър Младенов до Политбюро на ЦК на БКП от есента на 1989 г., в което обвинява Живков за положението на страната, генералният секретар на компартията разпознава в негово лице скрития фаворит на Москва. Години по-късно Живков обяснява:

„Преди освобождаването от Политбюро на Чудомир Александров изборът ми беше паднал върху него. След освобождаването му имаше предложение за Георги Атанасов. Аз внимателно следях неговото развитие. Той ми правеше впечатление за ръководен деец с открояващи се организационни качества. Затова към предложението за Георги Атанасов се отнесох с внимание. Но когато този въпрос трябваше окончателно да бъде решен, дойдох до заключението, че от състава на Политбюро няма подходящ човек.

Това мое заключение бе своеобразна самокритика. Да, това не можеше да не бъде самокритика, защото се оказа, че в Политбюро – висшия орган, в който се решаваха съдбините на страната, нямаше подходящ кандидат за този орган.”

Без да уточнява за коя от много срещи със съветския посланик става въпрос, но по-вероятно една от по-първите, Живков разказва за разговорите по въпроса с евентуален негов наследник на поста с представителя на Кремъл в НРБ:

„Пред Шарапов споделих също, че от състава на Политбюро и даже от състава на ЦК на БКП не виждам подходяща кандидатура за генерален секретар. И поради това съм се ориентирал към кандидатурата на Александър Лилов, който тогава не бе в състава на ЦК.

След няколко дни Виктор Шарапов поиска среща с мен, на която ми съобщи, че в Москва имат други становища по този въпрос. Било по-добре да бъде избран човек от състава на Политбюро. За мен бе ясно, че ставаше дума за издигане на една предрешена вече кандидатура – кандидатурата на Петър Младенов. По това време „се появи” и писмото на Петър Младенов до мен. Не бяха тайна тесните връзки на Петър Младенов с Горбачов и Шеварднадзе.”

Посещението на „чавдарците“

На 8 ноември в 11 часа при Тодор Живков пристигат пратеници. Трима бивши партизани от отряда „Чавдар“ и членове на Политбюро – Добри Джуров, Йордан Йотов и Димитър Станишев – все висши партийни ръководители. Съветникът на Живков Костадин Чакъров разказва, че „те отишли с желанието да го подтикнат към оставка. В хода на разговора Тодор Живков пита: „Дали не е добре да си подам оставката?“ При този насрещен въпрос тримата последователно подкрепиха „неговото решение и го убеждавали, че оттеглянето му ще протече безболезнено“.

Самият Живков описва срещата така:

„Преди заседанието на Политбюро (на следващия ден, 9 ноември, б.а.) при мен дойдоха Добри Джуров, Йордан Йотов и Димитър Станишев – мои съпартизани „чавдарци“. Разговорът ни бе съдържан. Основната тема се отнасяше до това колко сложно било положението вътре и вън от страната и че оставката ми щяла да бъде в мой интерес. Иначе те съжалявали за всичко, което ставало. Доста добре познавах характерите и на тримата. Предварително ми беше ясно, че оторизираният да проведе разговора е Добри Джуров. Не очаквах да чуя нещо друго освен увещания.“

Добри Джуров обяснява намерението на тримата:

„Целта беше с подмяната на Живков да дадем възможност на партията да изправи всички тия кривици в стила и методите на ръководството. Те бяха в резултат на едноличния диктат от негова страна по партийни и държавни въпроси по развитието. Идеята беше чрез органите на партията да се застави, просто да убедим Живков в необходимостта от оставката му.“

Нова среща с посланик Шарапов

Същия ден е проведена и нова среща със съветския посланик. „На 8 ноември не го

Написано от Христо Христов
Сряда, 10 Ноември 2021 12:49

видях, но знам, че през този ден е имал още една, четвърта среща с Шарапов”, казва началникът на Пето управление на ДС (УБО) ген. Георги Милушев. Потвърждава я Живковият помощник Костадин Чакъров:

„След обяд в 15.30 часа позвъниха от протокола на съветското посолство и поискаха среща на съветския посланик Шарапов с Тодор Живков. Бях на телефона в кабинета. Съобщението беше прието. След малко в 16 часа се обади Живков и както беше обичайно, запита: „Какво има?” Съобщено му беше, че съветския посланик иска среща. Той каза кратко: „Да дойде в 17 часа в Банкя!”

По-късно Живков ще натърти за съветския натиск над него, без да си спомня, че Москва е влязла в обичайната си роля, която тя играе от 9 септември 1944 г. насетне и я превръща в задължителен елемент на контрол върху висшето ръководство на БКП, чрез който и самият Живков накрая няма да може как да не се съобрази. Ето как в неговия случай обяснява напрегната ситуация:

„Знаех, че моите намерения и разговори за оттегляне са дали тласък на задкулисни интриги и борби. Жалко е, че някои нашенски „бабаити” започнаха да търсят чужда помощ. Съветското посолство предприе усилен разговори с членове и кандидат-членове на Политбюро. Още тогава разполагах с информация за обработването на хора, от чийто глас зависеше избора на бъдещия приемник за поста на първи партиен и държавен ръководител.

Знаех, че съветският избор за Петър Младенов съвсем не е най-подходящият вариант за България. Той беше неподготвен, откъснат от кадрите, лековат... при други условия за всички интриги и опити да се натрапи един или друг неподходящ ръководител не бих се поколебал да реагирам по подобаващ начин. Винаги съм отстоявал позицията, че кадровите въпроси трябва да се решават в София, а не в Москва.”

Александър Лилев посочва:

„Наивно е да се смята, че както в България, така и в другите европейски социалистически страни можеше в условията на Варшавския договор и СИВ да се предприемат сериозни политически промени без консултации с Москва, още по-малко – против Москва. Несериозно е да се отричат консултациите с Москва, активността на съветския посланик в подготовката на 10 ноември 1989 – неговите неколkokратни срещи с Живков”.

Тогавашният съветски посланик в България Виктор Шарапов по-късно ще потвърди ролята на Москва:

„СССР действително изигра определена роля в събитията от 1989... Тогава Съветският съюз само даде пример за демократично преустройство... Ние приехме с удовлетворение промените”.

Денят на принудителната оставка

Настъпва и 9 ноември 1989 г. Сутринта Тодор Живков се среща с Александър Фол, министър на науката и културата, с вицепремиера Григор Стоичков. После с „постоянното присъствие” в ловната му дружинка – Георги Джагаров, Ангел Балевски и Панталей Зарев. Следобед провежда нова среща с Йордан Йотов. След него при Живков влизат пак Добри Джуров и Димитър Станишев. Може би за последни увещания.

От 17 часа започва заседанието на Политбюро, на което той трябва да си подаде оставката.

Същия ден ръководителят на представителството на КГБ в България ген. Владилен Фьодоров се обажда на началника на УБО ген. Георги Милушев и го моли следобед да го посети в кабинета му. На срещата споменава, че заседанието на Политбюро същия ден е извънредно важно. Милушев е изненадан – не знае, че има такова заседание. „Казах на Фьодоров, че за това заседание на Политбюро чувам от него. „Не може да не знаеш – не ми повярва той. – Има заседание и е много важно как ще приключи“.

На самото заседание Живков си подава оставката. Изненаданите са само двама от Политбюро – Милко Балев и Димитър Стоянов. И двамата сред най-близките – Балев, бивш дългогодишен началник на кабинета му, а Стоянов най-послушният и дългогодишен министър на вътрешните работи.

Написано от Христо Христов
Сряда, 10 Ноември 2021 12:49

По-късно Живков ще твърди, че на заседанието той прави предложение за негов наследник да бъде избран Александър Лилев, същият, когото е елиминирал още през 1983 г. и изпратил в изгнание след смъртта на дъщеря си Людмила. Георги Атанасов прави предложение на Петър Младенов. Самият Атанасов отказва да приема издигане. Живков описва протичането на заседанието така:

„Издигната кандидатура на Петър Младенов в Политбюро явно се посрещна с колебание от страна на някои присъстващи. Реших да не заигравам и да не се възползвам от създалата се ситуация. Взех отново думата и изложих становището, че ще бъде правилно всички да се обединим около кандидатурата на Петър Младенов. След заседанието по предложение на Петър Младенов Политбюро реши да ми възложи да поканя съветския посланик и лично да го уведомя за взетото решение. Аз изпълних това поръчение. Срегнах се с Шаратов, който ми каза, че ще уведоми Москва.

Ето това е „превратът“ и „безкръвната революция“, с която бил свален Тодор Живков на 10 ноември 1989 г.!”

Живков поръчва коняк, Младенов избира уиски. Останалите – вино с луканка

След прехвърлянето на „рубежа“, зад който вече бившият първи партиен и държавен ръководител е оставил 33 години власт, Присъстващите остават кратко в неформална обстановка. „След заседанието Тодор Живков се оттегли в кабинета си и при него отидоха Петър Младенов, Добри Джурев, Георги Атанасов, Андрей Луканов и други. Тодор Живков поръча коняк и вино. Петър Младенов пожела уиски. Останалите с спряха на вино с луканка“, спомня си началника на УБО ген. Георги Милушев.

Същият ден, в който Тодор Живков е принуден и подава оставка, в Източна Европа става едно друго събитие, което ще се ознаменува края на разпадащата се комунистическа система – падането на Берлинската стена. Под все по-голямото обществено недоволство а 9 ноември 1989 г. министър-председател на Източна Германия Гюнгер Шабовски обявява отмяната на ограниченията за излизане от ГДР. Събралите се хиляди източни берлинчани нахлуват в Западен Берлин. Започва разрушаването на най-уродливия символ на комунистическия строй.

Написано от Христо Христов
Сряда, 10 Ноември 2021 12:49

След края на заседанието на Политбюро новият генерален секретар на БКП Петър Младенов се обажда на началника на УБО и го извиква при себе си. По пътя ген. Милушев се обажда на члена на Политбюро и секретар на ЦК по „организационните въпроси“ Димитър Стоянов, който му казва: „Върви, върви. Младенов ти става началник. Изпълнявай това, което ти нарежда“.

При Петър Младенов началникът на УБО заварва Андрей Луканов. Младенов съобщава на Милушев новината: „На днешното заседание на Политбюро Тодор Живков си беше подал оставката като генерален секретар на ЦК на БКП. И тя беше приета!“ Каза, че докато бил обсъждан въпросът за приемника на Живков, се наложило да прекъснат заседанието, че междувременно бил воден разговор с Москва... В крайна сметка се стигнало до единодушното становище на Политбюро за нов генерален секретар на партията да се издигне неговата кандидатура.“
Докато новият генерален секретар разговаря с началника на УБО при тях влиза съветския посланик. Милушев си спомня:

„В това време влезе Виктор Шарапов. Понечих да си тръгна, но ме задържаха. Посланикът съобщи, че вече е разговарял с Москва – оттам приветствали решението за издигане на кандидатурата на Петър Младенов, когото познавали като добър и верен приятел на Съветския съюз“.

10 ноември

На 10 ноември 1989 г. в резиденция „Бояна“ се провежда пленум на ЦК на БКП. Ето как най-близките до генералния секретар на БКП и председател на Държавния съвет на НРБ в този ден описват поведението му малко преди да се обяви оставката му.

На обяд Живков е сам в трапезарията в резиденция „Бояна“. Току що е прекъснато заседанието на пленума на ЦК на БКП. „Бе обявена почивка, съобразена с неговия режим. До 15 часа той имаше време да обядва и ако иска, както всеки следобед, да полегне за малко“, разказва началникът на УБО ген. Георги Милушев.

Истината за принудително оттегляне на Тодор Живков от властта

Написано от Христо Христов
Сряда, 10 Ноември 2021 12:49

Три часа по-късно, в 15 часа, пред участниците в пленума ще бъде огласена оставката на Живков, подадена пред Политбюро предния следобед – 9 ноември. „Бе обявено, че след обяд пленумът ще продължи с друга точка от дневния ред – организационни въпроси. Новината на деня (или както я беше обявил един от новоизлюпените „демократи“ – новината на „епохата“), която щеше да бъде огласена до вечерта, всъщност вече беше станала достояние на всички или почти всички участници в пленума“, продължава Милушев.

Самотата, която обгръща 78-годишния Живков този ден, е потискаща. Той слиза от върха без заключителна реч, без дори да му бъде дадена последна дума.

На масата са поставени прибори за още двама души. С тях ще сподели своя последен обяд като генерален секретар на БКП. Това няма да бъдат приближени членове на Политбюро, нито пък някой от секретарите на Централния комитет. Не са и за най-близките от семейството му.

„На 10 ноември 1989 г. на обяд влязох в трапезарията, където той се хранеше, за да му дам лекарства. Тодор Живков ме покани да обядвам заедно с него и да извикам ген. Георги Милушев“, разказва Анка Младенова, медицинската сестра, която неизменно се грижи за Първия през последните 15 години.

Ген. Милушев допълва картината: „Членовете на ЦК вече тръгнаха към Дом №2, където бе сервирано, когато ми съобщиха, че Живков ме вика. В случаи като днешния той се хранеше в прилежащата към кабинета му столова, споделяйки „домашната обстановка“ с тесен кръг присъстващи. Масата този път беше сложена за трима души – той и Ани Младенова вече бяха там, другият поканен бях аз.“

Генералът разказва: „Обядът беше кратък и доста тягостен. Живков мълчеше и за разлика от друг път се хранеше бавно и злоядо, гледайки разсеяно около себе си“.

Медицинската сестра посочва: „Тодор Живков се хранеше и като че ли нищо не виждаше. Ген. Милушев срещу него плачеше неудържимо. Чудех се как може по този начин да се изразява съчувствие. Направи ми впечатление, че ген. Милушев въобще не се докосна до храната, докато Тодор Живков се хранеше мълчаливо.“

Истината за принудително оттегляне на Тодор Живков от властта

Написано от Христо Христов
Сряда, 10 Ноември 2021 12:49

Загубата на властта за Живков е особено болезнена. Няколко часа по-късно той става свидетел как пленумът гласува оставката му. Този миг от историята българите са запомнили кадъра с объркания му и неадекватен поглед зад очилата с големи диоптри. Сякаш самият той не вярва, че това се случва.

„Тодор Живков, който все още имаше надежди и хранеше някакви илюзии, изведнъж разбра, че е загубил, и то окончателно. Това го промени целия. Отпусна се като стар боен кон, който след камшичен удар се е изправил с последни сили, но не може да тръгне напред. Животът бе изсмукал силата му. Останало беше само едно кълбо от нерви, амбиции и желание да бъдеш винаги отпред”, описва този момент неговият политически помощник Костадин Чакъров.

Признанията на Живков за комунистическия режим

и фалита на социализма

Няколко месеца по-късно – през пролетта на 1990 г. вече арестуван за злоупотреба с власт, Живков ще направи признание пред прокурорите, което никога няма да произнесе публично:

„Чувствам известна вина, че се стигна до това кризисно състояние в нашата икономика.

Генезисът на марксизма-ленинизма е казал ясно и категорично, че социализмът е посткапитализъм, след капитализма, а не преди него. Никой не може да ме убеди, че може да се изгради социализъм с буржоазно-помещишка Русия.

Аз се учудвам за тези 10 млрд. долара задължения. Учудвам се, че с такива бързи темпове са се увеличили задълженията и ни мога да си представя как ще се излезе от кризата. Вината не е на Тодор Живков.

Истината за принудително оттегляне на Тодор Живков от властта

Написано от Христо Христов
Сряда, 10 Ноември 2021 12:49

Моята вина се състои само в това, че всичко това, което Горбачов сочи като слабости в икономиката и всички сфери у нас и във всички социалистически страни в една или друга степен. Аз нося вина за това. Но не мога нося отговорност за това, което дадени хора, на които съм гласувал доверие, не са го оправдали.”

И ще добави нещо, което няма да намери смелост да каже пред българското общество:

„Аз не твърдя, че народът е живял в изобилие – такова беше времето. Ние сме идеализирали Съветския съюз. Той за нас беше образец. И трябва да бъде сега подлец, за да кажа, че още тогава съм бил наясно какво е било положението в Съветския съюз. Очевидно е, че ЦК на БКП и генералният му секретар са били под влиянието и в плен на илюзията, че победата на социализма е гарантирана.”